

Popraviště a popravčí právo ve středověku

Šibenice

- Poloha v krajině: na vyvýšeném místě, při důležité cestě jako výstraha
- Potupná smrt
- Dlouhý let (zapříčinilo stržení vazů) x krátký let (dlouhá a bolestivá smrt)
- Odsouzenému mohla být pod nohama podtržena stolička, později mohl být posazen na koně nebo povoz, nebo výklopné dno
- Buď dřevěná konstrukce nebo se zděnou podezdívkou
- Popravení byli pohřbení buď přímo u šibenice nebo na neposvěcené půdě (za zdí hřbitova)
- Nebylo pravidlem, aby u takového pohřbu byl kněz nebo se dodržoval nějaký pohřební ritus (např. ve Slavkově u Brna lidské kosti poházené v jámě zahloubené do dna šibenice)
- Typy šibenic: kolenová šibenice, asi takový nejznámější typ; šibeniční kříž; třísloupová nebo dvousloupová šibenice; šibenice terasová; šibenice studničního typu
- Zanechávají po sobě hmotné archeologické doklady a vyskytují se i v místních názvech (Šibeniční vrch, Šibeničák)

Stínadla

- Velmi honosná smrt jen pro vybrané (zejména pro šlechtu)
- Meč byl v tomto případě velmi důležitým symbolem
- Stínadla po sobě z pravidla nezanechávají hmotné archeologické doklady, pouze v místních názvech se tento pojem objevuje
- Tento typ popravky se mohl vykonávat na terasovitých šibenicích nebo pouze na špalku
- Zde již kněz mohl být, ale nemusel
- Poloha v krajině: návrší, poblíž cesty, případně přímo u šibenice
- Hlavy popravených mohly být napíchnuté na kůl a "vystavené"

Pranýř

- Z pravidla dřevěná konstrukce
- Sloužilo spíše pro postrašení a jako hanba za nějaké lehčí činy
- Pranýř stál na frekventovanějším místě jako bylo třeba náměstí
- Trestala spíše společnost, každý si na provinilce mohl ukázat a plivnout

Lámání v kole

- Dlouhá a bolestivá smrt

- Kolo bylo mimo obytnou část města a jako jiné typy popravišť stály podél cest či na návrší
- Těla na kolech mohla být do té doby, dokud neopadala nebo neprobíhala další poprava

Mučení

- Probíhalo ve sklepeních hradů či radnic
- Trvalo do té doby, dokud se daná osoba nepřiznala a až teprve poté probíhala případná poprava
- Je o tom mnoho záznamu v městských knihách

Kat

- Velmi kontroverzní postava ve společnosti
- Zacházel se smrtí a lidé se ho štilili nebo báli
- Z blízkého východu je dokonce záznam, že kat při sobě musel nosit zvoneček, aby se mu lidé mohli včas vyhnout
- Kdo se nebál, mohl ke katovi chodit pro radu nebo obchodovat s předměty spojenými s jeho řemeslem (špagát z viselce, apod.); na takových obchodech kati bohatě vydělávali
- Povolání bylo dědičné z otce na syna
- Otázkou je, kdo by se chtěl provdat za kata; taková žena se uvrhla na úplný okraj společnosti
- Ženy katů byly povětšinou kořenářky a podobně
- Kat dostával stálý příjem a "bonusy" za vykonané popravy, později stačilo jen ukázat mučící nástroje
- Jeho prací bylo mimo jiné odklizení těl sebevrahů, mršin a mrchovišť; po josefovských reformách se z nich stávali rasi
- Nesměli do hospody, pouze po předešlé domluvě a souhlasu osazenstva v hospodě; v kostele měli vyhrazenou lavici
- Protože neměli moc kde utrácet, kupovali si drahé oblečení a tím se dá setřít klasická novodobá představa (kožené boty, červená kápě a černá košile nebo spíš takový divný pytel)
- Byli pohřbeni jako ti, které za života pohřbili na neposvěcené půdě
- Zmínky o nešikovných katech: plzeňský kat Jan nestál hlavu na první pokus a rozrušený dav ho ubil; v Bojkovicích si stěžovali, že se vypůjčený kat po cestě zastavil na Křivoklátě a na domluvenou popravu se nedostavil; nebylo ani výjimkou, že se kat před popravou opil a na popravu nedorazil nebo si usekl ostudu
- Bylo potřeba, aby se mu odsouzený neutrhl na oprátce, stál hlavu na první dobrou a při mučení člověk mučený nezemřel příliš brzo

Lokality

Kadaň

- Hrdelní právo se zde vykonávalo již od konce 13. století
- V pozdním středověku to zde byla poměrně běžná podívaná
- Stínání, oběšení, pohřbení za živa, vytržení jazyka za křivou přísahu nebo pranýř za menší přestupky na hlavním náměstí (dnes Mírové náměstí)
- Cesta na popraviště začínal z náměstí, kam si pro odsouzence přišel kat i se svými pacholky (přicházel Katovou uličkou), pokračovali za vyzvánění zvonů přes Žateckou bránu na Špitálské předměstí k šibenici nebo ke špalku; výjimečně i k ostrovu Písečná hlava, kde byly roku 1519 utopeny v Ohři dvě zlodějky
- K místnímu katovi se zde vztahují některé pověsti, dodnes se ve městě nachází Katova ulička i s katovým domem, ve kterém se donedávna prodávaly čaje a byla zde zřízena kavárna; zřejmě na jeho počest se tak jmenuje i florbalový tým Kati Kadaň

Přimda

- Šibenice s kamennou podezdívkou kruhového tvaru
- Na návrší při cestě vedoucí z Plzně do Horní Falce
- Hrdelní právo mohli vykonávat až do 18. století, kdy přišly v platnost josefovské reformy

Lomnice u Tišnova

- Měli zde stálého kata a popraviště, což byly podmínky pro ukotvení hrdelního práva ve městě
- Katovna se nacházela stejně jako v Kadani na kraji obytné části města
- Podél katovny byla donedávna patrná pěšina vedoucí až na Šibeniční horku